

Om en hidtil ukjendt Prindsesse af det danske Kongehus.

Af

W. Møllerup.

Som bekjendt gav det mellem Christiern I's Datter Margrethe og Kong Jakob III af Skotland i Aaret 1469 indgaaede Ægteskab Anledning til en livlig saavel politisk som social Berøring mellem Skotland og Danmark. Under Margrethes Søn, Jakob IV, som 1487 efterfulgte sin Fader i Regeringen, fortsattes disse venskabelige Forbindelser. Forbund bleve indgaaede og endog i Agt tagne af de kontraherende Parter, og især viste Kong Jakob sit venskabelige og ridderlige Sindelag imod det nærbeslægtede danske Kongehus ved den Redebonhed, hvormed han baade med Raad og Daad stod Kong Hans bi i Striden med Sverig og Lübeck. Det er let forstaaeligt, at der endnu er bevaret en rig Samling af Breve og Aktstykker, som oplyse disse Forhold, og danske Historikere have da ogsaa jævnlig havt Opmærksomheden henvendt derpaa, saaledes P.W. Becker i sin 1838 skrevne Disputats: *De rebus inter Johannem et Christianum II, Daniæ reges, ac Ludovicum XII et Jacobum IV, Galliae Scotiæque reges, a MDXI—MDXIV actis*, ligesom Allen paa forskjellige Steder i sit store Værk har

givet en livlig og udtømmende Fremstilling af disse Forhold¹⁾.

Der turde saaledes ikke være nogen Anledning til paany at berøre saa bekjendte Ting, og det er derfor kun Hensigten her at henlede Opmærksomheden paa et hidtil ubenyttet, skjøndt længe tilgængeligt Kildeskrift, hvori der findes Oplysninger om politiske Forhold i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, og i hvilket vi stifte Bekjendskab med en Dame af det danske Kongehus, hvis Tilværelse hidtil — saavidt vides — har været upaaagtet.

I det 24de Bind af *Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland*, som udkom i Aaret 1864, har James Gairdner meddelt en Række Breve fra Richard III's og Henrik VII's Tid. Samlingen indeholder imidlertid ogsaa Breve fra og til Kong Jakob IV af Skotland, og af disse skulle vi gjengive følgende to i Oversættelse fra den latinske Original. Det første er skrevet i et meget højt-travende og forskruet Sprog, som det er næsten umuligt at gjengive paa dansk. Det er stilet til Kong Jakob, er dateret Kjøbenhavn den 22de Juli 1507 og undertegnet Elisabeth, Kong Christierns Datter. Det lyder saaledes:

«Held og Lykke følge stadig Eders Majestæt. Min Trang til at skrive Eder til kjender ingen Grænser, min Kjærlighed kan ikke tie, min Lidenskab tillader mig ikke at skrive pynteligt. Derfor maa Du ikke forundre Dig over, høje Fyrste, at Alt dette i Forening forstyrrer min Stils Veltalenhed. Kun disse faa Ord vil Du modtage med Venlighed, thi ikke med mange Ord vil jeg forstyrre Din Højhed, skjøndt jeg er saa glad, at intet

¹⁾ Forøvrigt henvises til *Epistolæ Jacobi IV, Jacobi V et Mariæ, regum Scotorum, ab anno 1505 ad annum 1545, I—II, Edinburgi 1722*, og *Aarsberetn. fra Geheimearch. I. 51 ff.*

Ord formaar at udtrykke min Glæde. Ikke for min Skyld, men af din egen ubeskrivelige Godhed og af Venskab for min kjære Broder, Danmarks, Sverigs og Norges Konge, har Du behandlet min Søn Christiern med saa stor Venlighed. Derfor er jeg Dig mere taknemlig, end om Du havde vist mig selv langt større Velgjerninger, derfor er Du mig kjærere end selve Lyset, derfor slaar mit Hjærte saa varmt for Dig, at min Tunge næppe formaar at udtale et Ord, hvortil dit kongelig Navn er knyttet. For Dine Velgjerninger imod Christiern, min Søn, ja ogsaa Din, kan jeg kun byde Dig min egen ringe Tjeneste og ønske, at Dit Herredømme stedse maa blomstre. Gud almægtig beskytte Dig i al Evighed. — Ex Haffnia, die beatæ Mariæ Magdalenaë anno 1507.

Elisabeth^t

Christierni regis filia etc.

En Paaskrift udenpaa Brevet lyder saaledes: Danmarks Konges Datter anbefaler sin Søn Christopher, Herre til Brechene, til Kongen af Skotland¹⁾.

¹⁾ Prosperitatis et salutis tuæ excellentissimæ regie majestatis continuum incrementum. Magnus scribendi conatus ordinem non habet, amor tacere nescit, impetus quoque ornatum scribendi non admittit. Non ergo miraberis, princeps excellentissime, si hæc omnia pariter conjuncta eloquentiæ stylum perturbant. Hæc pauca de plurimis gratanter recipere [velis], ut verborum multiplicatione tuam celsitudinem non videar perturbare, quod magnus mihi lætitiæ cumulus accrevit quem nullis litteris explicare valeo; quia non mei gratia, sed ex tua singulari bonitate, et amore illustrissimi principis, Daciae, Sueciae [et] Norvegiae regis, fratris mei carissimi, filium meum Christiernum multa hilaritate et benignitate tractasti: qua de re, me tibi obligatiorem teneo quam si in personam meam propriam longe majora contulisses; quo fit ut ipsa luce mihi carior es affectus, et animus meus adeo in te incaluit, ut vix unum de regno tuo exprimere valeam, cui mox nomen tuum regium sit commixtum. Nil amplius tuæ excellentissimæ majestati regie pro tuis beneficiis præfato Christierno,

Det andet Brev er fra Kong Jakob IV af Skotland. Det er stilet til Elisabeth, Christierns Moder, og er dateret Edinburgh, 31te Marts 1509.

«Kjære Frænke. Med denne Budbærer have vi modtaget Eders Brev og deraf set, at I lever vel og at Eders Kjærlighed til Eders Søn er lige usvækket. Vi mærke ogsaa, at Christiern er Eders eneste og højeste Livets Glæde og at Eders moderlige Æmhed længes efter at se ham i Hjemmet. Skjøndt vi holde af ham, ikke alene fordi han er vor Slægtning, men ogsaa fordi han virkelig er os kjær, og skjøndt vi stadig ville vise ham saa megen Godhed, at han ikke skal fortryde sit Ophold hos os, saa ville vi dog ikke modsætte os hans Moders Ænske, og vi skulle sørge for at sende ham hjem, naar han vil, forat han kan være Eders Alderdoms Trøst og Støtte. Level, kjære Frænke. — Ex Edinburgho, ultimo Martii, anno 9 etc.»

Paa Brevet findes følgende Paaskrift: «Matri Christierni»¹⁾.

filio meo, immo verius tuo, exhibere potero, nisi meipsam ad servitia tua, potestate regia semper salva. Quam Deus Omnipotens conservet per tempora longæva. Ex Haffnia, die beatae Mariæ Magdalænæ, anno Domini etc. quingentesimo septimo.

Elisabeth

Christierni regis filia etc.

Suprascriptio: Excellentissimo principi ac potenti domino, Jacobo, Dei gratia Scotorum regi, domino suo carissimo.

Headed in M. S.: «Daciæ regis filia regi Scotiæ scribit pro Cristoforo, filio suo, domino Brechene». James Gairdner, Letters and papers illustrative of the reigns of Richard III and Henry VII. II. 245 (Chron. a. Memor. No. 24).

¹⁾ James IV to Elizabeth of Denmark²⁾.

Consanguinea nostra carissima, salutem. Ex hoc nuntio litteras vestras accepimus, quibus bene vos valere et filii amore

²⁾ Headed in M. S. «Matri Christierni».

Brevene aande en varm og inderlig Følelse for den unge Mand, saavel fra Moderens Side, der har sendt Sønnen til det fremmede Land og nu længes efter at gjense ham, som fra den ældre Slægtnings Side, der har paataget sig at lede hans Opdragelse og nu lover at gjøre Alt, forat han ikke skal fortryde at have skiftet Fædreland. Vel ere Udtrykkene overdrevne og opstyltede, men meget heraf bør skrives paa Latinens Regning, og Følelserne ere i alle Tilfælde ægte; de fremkalde Ønsket om at lære disse Personers nærmere Forhold at kjende. Men for-gjæves raadspørge vi vore egne Kilder. I intet Skrift, i intet Brev findes — saavidt bekjendt — Elisabeths og hendes Søns Navne nævnte¹⁾.

Imidlertid give jo Brevene selv nogen Besked. Angivelserne i det første Brev ere saa tydelige og bestemte, at de ikke synes at lade nogen Tvivl tilbage om Elisabeths Herkomst. Hun kalder sig selv «Kong Christierns Datter» og omtaler Kong Hans som sin Brøder. Hun maatte da være født efter 1468; thi i Ægteskabskontrakten mellem Kong Jakob III og Margrethe, kalder Kong Christiern denne «sin eneste Datter» («filiam nostram unigenitam»²⁾. Dronning Dorotheas Alder lægger imidlertid ingen Hindringer

teneri intelleximus. Illud quoque sentimus præcipuum vobis esse Christiernum unicum vitæ solatium, quem domi sese recipere materna cura affectat. Est nobis non sanguine carior quam affectione, et ea benignitate prosequimur ut sui apud nos loci minime pæniteat. Tametsi, materno obstare voto nolentes, istuc cum volet transmittere curabimus, ut sit senectæ vestræ solamen et fomentum. Consanguinea carissima, vale. Ex Edinburgho, ultimo Martii anno nono, etc. J. Gairdner, a. St. II. 277.

¹⁾ Upaatvivlelig vilde Allen ikke have undladt at omtale hende, hvis han noget Sted havde truffet Elisabeths eller Christierns Navn.

²⁾ Diplomatarium Christierni I^m S. 202.

i Vejen for denne Antagelse. Hendes yngre Søn Frederik er som bekjendt først født 1471¹⁾. Der er altsaa for saa vidt Intet til Hinder for at opføre Prindsesse Elisabeth paa Christiern I's Stamtavle som hans og Dronning Dorotheas yngste Datter. Hvad vi forøvrigt vide om hende er kun, at hun er Moder til den i Brevene omtalte Christiern eller Christopher.

Om Elisabeths Søn er det derimod lykkedes at skaffe fyldigere Oplysninger. Vi tør saaledes formode, at han er identisk med den Yngling, som Kong Jakob i et Brev til Kong Hans af 5te April 1505 omtaler i saa venlige og smigrende Udtryk. Det ses heraf, at han i et af de foregaaende Aar er optaget blandt Kong Jakobs Pager²⁾. Det laa da nær at formode, at man i Skotland ikke kunde være helt ubekjendt med hans senere Skjæbne, og det er da ogsaa ved den forekommende Venlighed, hvormed Hr. Thomas Dickson, Udgiveren af de skotske Skatmesterregnskaber³⁾, har besvaret en Forespørgsel desangaaende, blevet muligt at forfølge hans Skjæbne i Skotland lige til hans Død. Vi tillade os at gjengive i ordret Oversættelse hvad Hr. Dickson ved Hjælp af Skatmesterregnskaberne har set sig i Stand til at oplyse.

«Disse Regnskaber vise 1°: Fra Februar 1504 til September 1507 opholder en ung Dansk ved Navn Chri-

¹⁾ Jvfr. Allen, De tre nordiske Rigers Hist. I. 632, Anm. 68.

²⁾ «Puer ille tuus, qui ad nos venerat, placet, viuit atque valet, et inter nostros honorarios luuenes receptus, suorum nobilitatem probat. Et quamquam incertum sit ex primis annis virilem etatem judicare, placida tamen pueri indoles maturam promittit probitatem, et virum sepius prestat optimum.» Aarsberetn. fra Geheimearch. I. 52. Disse Ord kunne muligvis ogsaa hentyde til Mogens Bille. Se S. 94, Anm. 1.

³⁾ Th. Dickson, Accounts of the lord high treasurer of Scotland I. 1473—98. Edinburgh 1877.

stopper sig ved Jakob IV's Hof. I Forening med to eller tre andre Udlændinge, Magnus, en ung dansk Adelsmand¹⁾, Baroun, en ung Franskmand, og Martin, en ung Spanier, modtage de Klæder og andre Fornødenheder paa en saadan Maade, at man ikke kan antage dem for at have været ordinære Medlemmer af Kongens Husholdning, men Personer, som, i Overensstemmelse med Tidens Skik, kun opholdt sig midlertidigt ved Hoffet, gjorde Tjeneste som Pager og opdroges i Ridderlighed og fine Sæder.

2°. Efter September 1507 findes en Række af lignende Gaver til en Person, som benævnes «Schir Christiarn, knight». Uheldigvis kan man ikke forfølge disse i Tidsrummet August 1508 til August 1511, da det Bind, hvori disse Regnskaber vare indførte, er gaaet tabt. Vi ere saaledes ude af Stand til at konstatere, om han i dette Tidsrum er forblevet i Skotland.

3°. Vi se af Lensprotokollen (the register of the Great Seal), at Kong Jakob den 24de September 1511 forlenede (granted) sin Fætter Christiarn Stewart, Ridder, og hans retsmæssige Arvinger med Brechin og Nevar, forenet til Baroniet Brechin. Den følgende 23de Oktober vise Skatkammerregnskaberne os Sir Christiarn paa Vej til Brechin, formodentlig for at tage det i Besiddelse.

Ved Parlamentsakt af 1455 var Herskabet Brechin blevet lagt under Kronen, og kort Tid før Udstedelsen af ovennævnte Lensbrev (fra 1ste Maj til 20de Avgust 1510) bestyredes det paa Kronens Vegne af den senere Earl af Errol, som ifølge Rentemesterregnskaberne har indbetalt Indtægterne af Godset. Fra den 20de Avgust 1510 for-

¹⁾ Mogens Bille, Søn af Bent Bille og Ermegaard Frille, om hvilken Becker har samlet nogle Oplysninger. Se a. St. S. 80—81, Anm. 12. Smlgn. Aarsberetu. fra Geheimearch. I. 67.

svinder denne Indtægt i nogle Aar af Regnskaberne, imedens Sir Christiern besad Godset. Da han saaledes er blevet Godsbesidder, maa det formodes, at han har bestemt sig til at bosætte sig i Skotland. Men hans Ophold synes kun at have været kort, thi allerede den 2den Avgust 1515 indleverer Earlen af Huntley Indtægterne af Brechin og Nevar til Rentekammeret for de tre foregaaende Terminer, nemlig fra 30te April 1514.

Set under et, synes det naturligt at henføre alle disse Oplysninger til en og samme Person. Det er ikke usandsynligt, at den unge Danske efter sin Ankomst til Skotland er bleven kaldt Christopher, et Navn, som endskjøndt det ikke er almindeligt i Skotland, dog ikke lød saa fremmed som Christiern. Men efterat han har modtaget Ridderværdigheden — maaske ved en Fest, som afholdtes i Slutningen af Juni 1507 —, har man anset det for mere passende nu at kalde ham ved hans Døbenavn. Denne Hypothese finder en Støtte deri, at Navnet Christopher forsvinder af Regnskaberne fra den første Gang «Schir Crestiern» bliver nævnet, og tillige deri, at den samtidige Paaskrift i det af Mr. Gairdner trykte Brev viser, at den Person, som i Brevet kaldes Christiern, var Skriveren bekjendt som Christopher. Den samme Paaskrift identificerer ham ogsaa med «Christiarnus Stewart, miles, consanguineus regis», som modtog Brechin og Nevar i Forlening; og hvor overraskende det end kan synes, at han i Lensbrevet bærer Kongens Slægtnavn, saa er det dog muligt, at han har faaet Tilladelse til at føre dette Navn under den udtrykkelige Betingelse, at han bosatte sig i Skotland som Kong Jakobs Undersaat. Endelig tør man maaske vove dens Gisning, at han har ledsaget Kongen til Flodden og er faldet med ham her den 9de September

1513. Den Omstændighed, at hans Besiddelse af det nylig erhvervede Gods netop ender samtidig, støtter Formodningen.»

Som det fremgaar af disse Meddelelser, tør det antages, at Christopher og Christiern ere identiske med Christiern Stuart, Ridder, Kongens Frænde. Kong Jakob har saaledes fuldt ud indfriet det Løfte, som han i Brevet af 31te Marts 1509 havde givet sin Frænkø Elisabeth. Men hvem var dennes Ægtefælle, Faderen til den unge Mand, hvem Kong Jakob har vist saa stor Gunst? Det ligger nær at formode, at Christiern har været Frugten af en Forbindelse mellem Elisabeth og en Mand af ringere Byrd. Den fuldstændige Mangel paa Efterretninger om Elisabeth i danske Kilder maa vække Forundring og nogen Mistanke, ligesom det ogsaa forekommer usædvanligt, at hun i sit Brev kun undertegner sig «Kong Christierns Datter». Det turde heller ikke lades upaaagtet, at den bekjendte skotske Statsmand, Robert Forman, der jævnlig som Kong Jakobs Sendebud besøgte Danmark, anklagedes for at have beskyldt de danske Damer for Ukydskhed, en Beskyldning, som han dog selv med Kraft forsøgte at fralægge sig¹⁾. Det er dog selvfølgelig kun med største Forbehold, at denne Gisning fremsættes.

Endnu et Spørgsmaal paatrænger sig: Var Elisabeth en Datter af Kong Christiern? Ja, hun siger det jo selv, og der synes hverken med Hensyn til hendes eller Sønnens Alder at kunne rettes nogen berettiget Indvending herimod. Imidlertid forekommer dog Navnet Christopher mistænkeligt. At Sønnen har baaret dette Navn, kan der jo ingen Tvivl være om, Christiern kaldes han jo først efter at have modtaget Ridderværdigheden 1507, og det

¹⁾ Aarsberetn. fra Geheimearch. I. 60.

Brev, hvori Elisabeth kalder ham saaledes, er først skrevet Juli 1507, og mulig endog fremkaldt af denne Begivenhed. Men i den oldenborgske Kongeslægt kjendes dette Navn ikke. Den sidste Christopher, der har siddet paa Danmarks Throne, var Christopher af Baiern, Dronning Dorotheas første Gemal. Vilde det være for dristigt at formode, at Elisabeths Søn er opkaldt efter ham? Men i saa Tilfælde ligger den Formodning nær, at Elisabeth selv var en Datter af Kong Christopher, født efter dennes Død i Interregnet mellem Januar og September 1448, da Kong Christiern blev valgt. Denne Antagelses Rigtighed vilde kaste et helt nyt Lys over Interregnets Historie. Man vilde forstaa den lange Opsættelse af Kongevalget, naar Dronningen var frugtsommelig og der endnu var Udsigt til, at den gamle Kongestamme kunde sætte et nyt Skud. Man vilde kunde forstaa, at Giftermaalet mellem Kong Christiern og Dronning Dorothea først fuldbyrdes et helt Aar efter Kongens Thronbestigelse. Man vilde endelig kunne forstaa, at Elisabeths Navn var glemt, men tillige, at hun selv kunde kalde sig Kong Christierns Datter, thi som saadan maa hun jo i saa Tilfælde være blevet opdraget. Det vilde da endelig ikke forefalde saa unaturligt, at Kong Jakob i sit Brev af 30te Marts 1509 udtaler, at Sønnen er hendes Alderdoms Trøst og Støtte.

Men alt dette er kun Gisninger, som vi dog have vovet at fremsætte i det Haab, at de kunne give Vink, der kunne hjælpe andre til at komme paa det rette Spor, og derved nye Oplysninger fremkomme, som kunde stille dette Spørgsmaal i den rette Belysning.